

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПІДРОЗДІЛАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАКТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ

FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING IN UNITS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE REGARDING ENSURING TACTICAL LITERACY

Гіденко Є.С., старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті розглядаються ключові аспекти професійного навчання працівників органів внутрішніх справ, зосереджуючись на методах тактичної підготовки. Досліджено проблему недостатньої підготовки особового складу Національної поліції України в галузі тактики дії нарядів в особливих умовах, що створює серйозні труднощі при виконанні службово-бойових завдань. Один із ключових висновків авторів полягає в тому, що впровадження в освітній процес ефективних методик може значно поліпшити рівень підготовки особового складу. Стаття аргументує, що зокрема, використання методу узагальнення педагогічного досвіду, дедукції та індукції сприяє розробці та впровадженню ефективних методик тактичної підготовки. Наукова новизна дослідження полягає в розробці та використанні запропонованої методики, що об'єднує різні прийоми та форми навчання особового складу для дії в особливих умовах. Впровадження цієї методики дозволяє ефективно формувати компетенції, необхідні для успішного виконання службово-бойових завдань, та адаптувати зміст навчання до сучасних викликів і загроз. Стаття рекомендує використання даної методики як перспективного напрямку у підвищенні ефективності професійної підготовки співробітників Національної поліції України. Автори висловлюють сподівання, що ця методика сприятиме не лише підвищенню якості підготовки особового складу, але й відповідає сучасним вимогам та викликам у галузі правоохоронної діяльності.

Стаття підкреслює значення регулярних професійних стажувань в структурах Національної поліції з метою забезпечення високого рівня професійної компетентності викладацького персоналу. Автори вбачають, що при високому рівні кваліфікації вчителів використання активних та інтерактивних методів навчання стає особливо актуальним для ефективного засвоєння необхідних знань, вмінь та навичок у сфері правоохоронної діяльності. Це перспективний метод для тактичної підготовки поліцейських. Вони дозволяють імітувати реальну професійну діяльність, формуючи не лише окремі навички, а й забезпечуючи згуртованість у діях. Тактичні заняття гарантують повне відпрацювання навчальних аспектів, а також можливість застосування на завершальному етапі тактико-спеціальних навчань для поліцейських.

Тактичні заняття та тактико-спеціальні навчання визнаються складними, але перспективними формами підготовки співробітників Національної поліції, що дозволяють виконувати різноманітні завдання тактичної підготовки. Високий рівень підготовки керівників, використання сучасних методик та навчально-матеріальної бази є важливими умовами для успішної реалізації цих форм навчання. Застосування сучасних педагогічних методик у тактичній підготовці дозволяє навчати особовий склад тактичним вмінням та навичкам, враховуючи нові виклики та загрози. Планування та використання передбачених форм і методів тактичної підготовки можуть максимально наблизити навчання поліцейських до реальних службових умов, сприяючи підвищенню ефективності їхньої професійної підготовленості.

Ключові слова: професійне навчання, тактична підготовка, методика навчання.

The article considers key aspects of professional training of internal affairs officers, focusing on tactical training methods. The problem of insufficient training of the personnel of the National Police of Ukraine in the field of tactics of action of units in special conditions, which creates serious difficulties in the performance of service and combat tasks, has been investigated. One of the key conclusions of the authors is that the introduction of effective methods into the educational process can significantly improve the level of personnel training. The article argues that, in particular, the use of the method of generalization of pedagogical experience, deduction and induction contributes to the development and implementation of effective methods of tactical training. The scientific novelty of the study consists in the development and use of the proposed methodology, which combines various techniques and forms of personnel training for action in special conditions. The implementation of this methodology allows you to effectively form the competencies necessary for the successful performance of service and combat tasks, and to adapt the content of training to modern challenges and threats. The article recommends the use of this methodology as a promising direction in increasing the effectiveness of professional training of employees of the National Police of Ukraine. The authors express the hope that this technique will contribute not only to the improvement of the quality of personnel training, but also meets modern requirements and challenges in the field of law enforcement.

Tactical classes and tactical-special training are recognized as complex, but promising forms of training for National Police employees, which allow them to perform a variety of tactical training tasks. A high level of training of managers, the use of modern methods and educational material base are important conditions for the successful implementation of these forms of education. The use of modern pedagogical methods in tactical training makes it possible to train personnel in tactical skills and abilities, taking into account new challenges and threats.

The article emphasizes the importance of regular professional internships in the structures of the National Police in order to ensure a high level of professional competence of the teaching staff. The authors see that with a high level of teacher qualification, the use of active and interactive teaching methods becomes especially relevant for the effective assimilation of the necessary knowledge, skills and abilities in the field of law enforcement. This is a promising method for tactical training of police officers. They allow you to simulate real professional activities, forming not only individual skills, but also ensuring cohesion in actions. Tactical classes guarantee full training of educational aspects, as well as the possibility of application at the final stage of tactical special training for police officers. Planning and using the prescribed forms and methods of tactical training can bring the training of police officers as close as possible to real service conditions, contributing to the improvement of the effectiveness of their professional training.

Key words: professional training, tactical training, training method.

На заняттях з фізичної підготовки співробітник поліції освоює техніку сковування затриманого отримує навички больових прийомів боротьби та кидків з подальшим затриманням, звільнення від різних захоплень та обхватів, захищатися від нападів осіб неозброєних або озброєних різними предметами не виключаючи холодної чи вогнепальної зброї, конвоювання, зовнішнього огляду, зв'язування мотузкою чи надягання наручників відповідно до настанови з фізичної підготовки та моде-

лювання ситуацій на ситуаційному полігоні дає чітке уявлення співробітнику поліції швидше адаптуватися у ситуації і отримати практичний досвід необхідний службової діяльності. Відпрацювати тактику застосування больових прийомів в обмеженому просторі та часі, в умовах наближених до службової діяльності та виробити стратегію застосування фізичної сили при конфліктних або в екстремальних ситуаціях, досить безпечно та правомірно.

З розвитком українського суспільства змінюються пріоритети забезпечення його безпеки. З часом виникають нові загрози та виклики нашої державності. У зв'язку з цим змінюються характер і способи дії співробітників органів внутрішніх справ, трансформуються і ускладнюються завдання, що стоять перед ними. Вирішення всього спектру службово-бойових завдань, які стоять перед співробітниками поліції, неможливе без ефективної організації їхньої професійної підготовки.

Конфліктні ситуації в повсякденному житті громадян є досить нерідким явищем і виникають у різних колах людського побуту і завжди супроводжуються емоціями, переживаннями, фрустрацією (психологічний стан – у ситуації невідповідності бажань існуючим можливостям), стресом, що руйнівно впливають на людське здоров'я, та службової діяльності співробітників Національної поліції України це явище виражається додатковим навантаженням.

На етапі становлення системи професійного освіти органів внутрішніх справ [1] тактична підготовка представляється однією з найважливіших видів спеціальної підготовки співробітників до дій за надзвичайних обставин [2]. Проте нині тактична підготовка перестав бути самостійним предметом, мають свій специфічний зміст і приватну методику навчання [3, с. 38].

У структурі навчальної дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» тактична підготовка представлена лише у вигляді окремого розділу. Це зумовлює існування проблеми вкрай низьких знань та недостатніх практичних навичок у сфері тактики дії нарядів з охорони громадського порядку та нарядів, призначених для розшуку та затримання озброєних та особливо небезпечних злочинців серед більшості співробітників Національної поліції України [6, с. 19].

Очевидною є пряма залежність рівня професійної підготовленості співробітників правоохоронних органів та якості здійснюваної ними діяльності. Не викликає сумніву й те, що вирішення значної кількості службово-бойових завдань у особливих умовах потребує глибоких знань у галузі тактики. При цьому неодмінною умовою високої ефективності роботи нарядів та функціональних груп є наявність умінь та навичок виробництва окремих тактичних дій.

Наявний досвід проведення занять у системі професійної підготовки та перепідготовки діючих співробітників поліції, навчання курсантів та слухачів освітніх організацій міністерства внутрішніх справ [3] дозволяє судити про нагальну потребу у трансформації форм та методів тактичної підготовки [7, с. 273].

За відсутності істотних змін у структурі спеціальної підготовки виникає необхідність у розробці особливої методики, що дає можливість оптимізувати навчання особового складу Національної поліції України з метою формування компетенцій, що дозволяють успішно виконувати професійні завдання у надзвичайних обставинах, надзвичайних ситуаціях, в умовах режиму надзвичайного стану та у воєнний час.

Реалізація поставленої мети планується через застосування певної сукупності форм і методів навчання, що дають можливість найбільш ефективно управляти пізнавальною активністю співробітників Національної поліції України, формувати їх світогляд і стимулювати мотивацію до професійного розвитку.

Основою запропонованої методики є висока методична підготовка керівників навчальних занять. Професорсько-викладацький склад, який відповідає за тактичну підготовку співробітників Національної поліції України, повинен постійно вдосконалювати свою методичну майстерність, ретельно готуватися до занять та вмільо проводити їх. Викладачам необхідно правильно розуміти зміст, призначення та ефективність різних методів та форм навчання особового складу. При цьому важливою умовою

забезпечення професійної компетентності педагогічного складу є проведення його систематичних стажувань у підрозділах Національної поліції України, які здійснюють практичну діяльність [2, с. 85].

За умови забезпечення високої кваліфікації професорсько-викладацького складу, набуває особливої актуальності застосування певної сукупності активних та інтерактивних методів навчання, за допомогою яких досягається більш інтенсивне оволодіння необхідними знаннями, вміннями та навичками. В основу використання таких методів має бути покладено діяльнісний підхід до навчання, за змістом якого навчання різних видів правоохоронної діяльності поза цією діяльністю неможливе [1, с. 332].

Зокрема, при вивченні теоретичного матеріалу на лекційних та семінарських заняттях можливе використання проблемного та діалогового методу, ділової гри, методу критичних ситуацій та методу ситуаційного моделювання [3, с. 26].

Застосування вищевказаних методів дозволяє викладачеві перебувати у ситуації активного діалогу з учнями, взаємодіяти співробітникам Національної поліції України між собою та керівником заняття. У процесі колективної мисленнєвої діяльності бажано використовувати ефект взаємонавчання. Цьому повною мірою сприяє створення ділової атмосфери в якій всі учасники навчального заняття готові обмінюватися один з одним інформацією, висловлювати свої думки, відстоювати певну точку зору на проблемні питання, що включає аналіз реальних тактичних ситуацій, що виникають у процесі вирішення службово-бойових завдань в особливих умовах [7, с. 135].

Під час проведення практичних занять, орієнтованих прищеплення професійних умінь і навичок, представляється найперспективнішим використання ігрових методів. Зокрема можна застосовувати рольові ігри, вирішення тактико-спеціальних завдань та квест-технології, аналіз конкретних прикладів із правоохоронної практики.

Рольові ігри щодо цього представляють найбільш масштабну і важливу у змістовному відношенні групу ігор, застосовуваних за умов інтерактивного навчання. Їх сутність полягає в зануренні того, хто навчається в певну оперативну обстановку, де він тимчасово приймає ігровий статус співробітника поліції, що виконує тактичне завдання, демонструючи поведінкові моделі, які, на його думку, є найбільш ефективними [8, с. 24]. У такій тактичній грі можуть брати участь одночасно кілька співробітників. У цьому кожен із учасників поперемінно може бути у ролі старшого чи ролі підлеглого. Ця обставина дозволяє учням як отримувати певний досвід поведінки у складній ситуації, але критично переосмислювати його. Вирішальними чинниками тут є обмежений час прийняття певного рішення, відносно реальної обстановки і самостійність того, хто навчається в реалізації наявних можливостей щодо вирішення тактичного завдання.

Крім того, одними з найперспективніших для тактичної підготовки є імітаційні методи, що дозволяють вибудувати навчально-пізнавальну діяльність на основі імітації професійної діяльності працівників Національної поліції України. Дані методи дають можливість не тільки прищеплювати окремі тактичні вміння та навички, а й комплексно здійснювати злагодження дій учнів у складі службових нарядів та функціональних груп [7, с. 97].

Вибір певного методу навчання, на нашу думку, має здійснюватися відповідно до поставленої навчальної мети, складу учнів, рівня їх підготовки, наявності та стану навчально-матеріальної бази. При цьому не бажано використання одного і того ж методу при подачі теоретичного матеріалу та закріпленні знань, виробленні умінь та навичок, навчання різних категорій співробітників без урахування ступеня їхньої підготовленості.

Урізноманітнені методи навчання дозволяють використання різних навчальних та наочних посібників,

масогабаритних макетів вогнепальної зброї, засобів бронезахисту та активної оборони, імітаційних засобів та польової навчальної бази, часу доби та року [8, с. 54]. При цьому важливо в ході підготовки до заняття визначити, де і в яких умовах вищезазначені методи будуть найбільш ефективними.

Найбільш повне виконання цих умов стає можливим при використанні таких форм навчання, як тактичні заняття та тактико-спеціальні вчення. Дані форми дозволяють більш оптимально використовувати сукупність умов, у яких проводиться тактична підготовка, тобто склад учнів, структуру заняття, місце проведення, тривалість, наявності масогабаритних макетів вогнепальної зброї, засобів бронезахисту та активної оборони, імітаційних засобів. Саме ці форми навчання на нашу думку відображає всю сукупність необхідних умов для оптимізації процесу тактичної підготовки та дозволяють найбільш ефективно досягати певних навчальних цілей.

Традиційно тактичне навчання співробітників Національної поліції України починається з одиночної підготовки та вдосконалюється під час злагодження дій у складі нарядів чи функціональних груп [5]. Однак деякі навчальні питання, наприклад, дія співробітників Національної поліції України у складі наряду з супроводу, групи пошуку, засідки, оперативної групи доцільно відпрацьовувати відразу ж при злагодженні дії у складі підрозділу. При цьому найбільш прийнятною формою навчання є саме тактичне заняття, яке можна проводити на основі моделювання різних тактичних ситуацій у денний та нічний час на різних типах місцевості.

Тактичні заняття дають можливість забезпечувати більш повне відпрацювання навчальних питань щодо дій у складі службових нарядів та функціональних груп з урахуванням реального часу, необхідного для вирішення певного оперативного-службового чи службово-бойового завдання. Ця форма занять дозволяє навчити особовий склад безперервним, злагодженим діям за умов максимально наближених до службової дійсності.

На нашу думку, заняття слід проводити на певному тактичному тлі за наперед визначеним сценарієм, який передбачає несподіване ускладнення оперативної обстановки. На відміну від інших форм навчальних занять на тактичних заняттях, навчальні питання повинні відпрацьовуватися послідовно згідно з певною легендою, як правило, без пауз. Основні методи навчання на тактичних заняттях – рольова гра і практична робота учнів. Обов'язковою умовою організації таких занять є використання ситуаційного моделювання оперативної ситуації. Для своєчасного позначення протиправних дій потрібне створення групи розіграшу. Особливу увагу при цьому слід приділяти детальному опрацюванню ігрових епізодів. Ця умова може з успіхом забезпечуватись відповідними імітаційними засобами та масогабаритними макетами зброї [7, с. 168].

Дана форма навчальних занять має застосовуватись на завершальному етапі вивчення кожної теми. Кількість та зміст тактичних занять з кожної теми відповідного розділу має визначатися програмою професійної підготовки або робочою програмою з тактико-спеціальної підготовки, залежно від категорії учнів та рівня їхньої професійної підготовки. У зв'язку з усім сказаним вище, на нашу думку, частка навчального часу, що відводиться на тактичні заняття повинна становити не менше 20 відсотків від загального ліміту часу, що відводиться на тактичну підготовку. Цю форму навчання слід використовувати для роботи з учнями у складі навчальної групи з обов'язковим

застосуванням засобів бронезахисту та активної оборони, імітаційних засобів та масогабаритних макетів зброї.

Крім використання тактичних занять також можливо застосовувати на завершальному етапі вивчення розділу тактичну підготовку співробітників Національної поліції України вищої форми навчання – тактико-спеціальних навчань. Дана форма занять є найважливішим засобом підвищення тактичної виучки особового складу та вдосконалення управлінських навичок старших груп та командирів функціональних груп в організації та несенні служби в умовах, зумовлених запровадженням спеціальних правих режимів. Саме в рамках цього виду занять можуть моделюватися складні види професійної діяльності співробітників Національної поліції України в особливих умовах, що відображають реальну оперативну обстановку на території певного регіону. Крім іншого, вчення є однією з найбільш ефективних форм кордонного контролю, як завершальний етап вивчення комплексу взаємопов'язаних тем з тактичної підготовки [1, с. 232].

Основною метою тактико-спеціального навчання є поглиблення та закріплення теоретичних знань, розвиток у співробітників тактичних умінь та навичок, перевірка рівня їхньої професійної підготовленості.

Ефективність застосування навчань у освітній діяльності значною мірою залежить від методики проведення. Основним методом навчання на тактико-спеціальному вченні є практична робота учнів щодо виконання функціональних обов'язків співробітників, включених до складу службових нарядів та функціональних груп за умов, максимально наближених до дійсності. У цьому випадку доцільним є проведення багатосторонніх навчань, коли моделюються дії кількох різних підрозділів та групи правопорушників у реальному масштабі часу з використанням тактичних полігонів. При цьому, кожен, хто навчається, повинен отримувати відмінну від інших, індивідуальну роль, що відповідає функціям конкретного співробітника Національної поліції України, включеного до складу певного наряду. Обов'язковою умовою організації та проведення навчань є використання масогабаритних макетів зброї та спеціальних засобів бронезахисту та активної оборони [2, с. 150].

Таким чином, тактичні заняття та тактико-спеціальні навчання є досить складними, але перспективними формами професійної підготовки співробітників Національної поліції України, що дозволяють найбільш повно виконувати цілу низку навчальних завдань тактичної підготовки.

Одними з основних умов реалізації даних форм навчання є високий рівень підготовки керівників навчальних занять, ретельне методичне відпрацювання освітнього процесу, орієнтоване на використання активних та інтерактивних методів навчання особового складу та використання відповідної навчально-матеріальної бази.

Використання сучасних педагогічних методик у тактичній підготовці, як сукупності прийомів, способів і форм навчання та виховання особового складу, для дії в особливих умовах, дозволяє своєчасно виробляти тактичні вміння та навички, коригувати зміст навчальних цілей та завдань відповідно до нових викликів та загроз що представляється вирішальним чинником підвищення ефективності професійної підготовленості співробітників Національної поліції України.

Передбачувані форми та методи тактичної підготовки можуть використовуватись в рамках реалізації діяльного підходу у професійному навчанні та здатні максимально наблизити навчання співробітників Національної поліції України до реальної службової діяльності, збагачувати їх практичним досвідом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко Д.В., Ковальчук В.П., Тучапець І.Б. Основи тактико-спеціальної підготовки: методичний посібник. Львів: ЛьВДУВС, 2014. 584 с.
2. Каверін О.В., Гузенко Є.В., Красіков О.М., Ліщук Б.В. Тактико-спеціальна підготовка: посібник. К.: Національна академія внутрішніх справ, 2014. 136 с.

3. Професійна підготовка поліцейських до дій в екстремальних ситуаціях. М.М. Алембець Львів: ЛьвДУВС, 2017. 77 с.
4. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
5. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0260-16>.
6. Тактика силових дій працівників ОВС щодо припинення групових порушень громадського порядку та ліквідації масових заворушень: метод. рек. з навч. дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка». Є. Ф. Бахчеван, О. С. Геращенко, О. Т. Ніколаєв. Одеса : РВВ ОДУВС, 2014. 49 с.
7. Тьорло О.І., Йосипів Ю.Р., Синенький В.М. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник та ін.. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
8. Організація та проведення практичних занять з тактико-спеціальної підготовки із працівниками органів та підрозділів внутрішніх справ України в ситуаціях озброєної протидії з боку злочинців: метод. рек. С. М. Банах, В. Р. Булачек, І. Ю. Землянський, Ю. Р. Йосипів, М. О. Лиса, М. В. Моргун, В. М. Синенький, О. І. Тьорло. Львів : ЛьвДУВС, 2013. 79 с.